

Sverre Faafeng Langfeldt
Tore Bråthen
Monica Viken
Stine Winger Minde

LOV OG RETT FOR NÆRINGSLIVET

30.
utgave

FOCUS

FAGBOKFORLAGET

Sverre Faafeng Langfeldt, Tore Bråthen

Monica Viken, Stine Winger Minde

LOV OG RETT FOR NÆRINGSLIVET

FAGBOKFORLAGET FOCUS FORLAG

OSLO 2023

Forord

Av forordet til 1. utgave (1988):

Lov og Rett for næringslivet er en juridisk lærebok og håndbok på næringslivets rettsområder.

Hensikten med boken er å gi en bred oversikt over de mer sentrale rettsområder som griper regulerende inn i vår yrkesaktive hverdag og som berører oss på forskjellige måter. Den henvender seg til studenter som har rettslære i fagkretsen og yrkesaktive som daglig må ta avgjørelser med rettslige virkninger. Både form og innhold er bestemt utfra denne hensikten, og det er derfor lagt særlig vekt på å gi fremstillingen et praktisk tilsnitt uten tung juridisk språkbruk.

De emner og spørsmål som behandles er sentrale innenfor økonomisk-administrativ virksomhet, så vel i handel som i tjenesteytende næringer. Oppblomstringen av lover og regler som har funnet sted de senere år har gjort det påkrevet å ha basiskunnskaper på de fleste av disse rettsområder for å unngå konflikter.

Vi håper med dette å kunne bidra til et mer fortrolig forhold mellom leseren og rettsreglene.

Fr. Fr. Gundersen Sverre F. Langfeldt

Til 30. utgave:

Betydelige endringer har funnet sted siden første utgave i 1988, ikke minst gjennom EØS-avtalen og tilpasning av det norske lovverket til EUs regelverk. I løpet av disse årene er verket blitt utvidet med en bred behandling av markedsretten i vid forstand. Forfatterne retter en stor takk til professor dr. juris Fr. Fr. Gundersen for hans betydelige bidrag til boken, og som fortsatt består i denne utgaven.

I denne utgaven er det foretatt nødvendige oppdateringer på grunnlag av ny lovgivning og rettspraksis. Siden forrige utgave har vi fått ny lov om Låneformidling som regulerer foretak som utelukkende driver virksomhet ved ervervsmessig formidling av lån eller garanti for lån. I alt er over 270 endringer i 41 av lovene siden 2022 inntatt i samlingen.

Det har vært en rivende og omfattende lovgivning og rettsutvikling i Norge siden EØS-avtalen trådte i kraft i 1994. Særlig innen forbrukervern og finans

har mengden av nye lover og regler vært enorm med en hittil ukjent detaljeringsgrad. Mengden av nye regler gjør det stadig mer krevende å beholde oversikt og innsikt. Også trygderetten og arbeidsretten er blitt sterkt påvirket av EØS-retten.

Arbeidet med å innføre kjønnsnøytrale betegnelser og titler i lover og forskrifter har gitt oss *sivilombud*, *statsforvalter* og *sysselmester* istedenfor sivilombudsmann, fylkesmann og sysselmann. *Tjenestemannen* består likevel fortsatt. Bokens forfattere gikk allerede i 2021 til det skritt å benytte det kjønnsnøytrale *hen* og *hens* istedenfor han/hun, ham/henne og hans/hennes. I en lærebok som denne har det virket som en velkommen forenkling, i tråd med Språkrådets anbefaling.

På Focus Forlags hjemmeside: www.focusforlag.no finnes en kontinuerlig oppdatering av boken frem til neste års utgave, henvisning til relevante rettskilder og postkasse for spørsmål og svar.

Oslo 1. juli 2023

Sverre F. Langfeldt Tore Bråthen Monica Viken Stine Winger Minde

Innholdsoversikt

Kapittel 1	Juridisk metode	1
Kapittel 2	Bærekraft og ansvarlig næringsliv	11
Kapittel 3	Markedsføringsrett	48
Kapittel 4	Immaterialrett og konkurransebeskyttelse	128
Kapittel 5	Selskapsrett.....	181
Kapittel 6	Avtalerett.....	266
Kapittel 7	Kjøpsrett.....	327
Kapittel 8	Leie av næringslokaler.....	408
Kapittel 9	Arbeidsrett.....	470
Kapittel 10	Erstatningsrett.....	549
Kapittel 11	Kreditorbeslag i ekteskap og samboerforhold.....	563
Kapittel 12	Penge- og kredittrett.....	580
Kapittel 13	Garanti- og panterett	645
Kapittel 14	Tingsrett og godtroerverv.....	693
Kapittel 15	Tvangsfullbyrdelse, gjeldsforhandling, rekonstruksjon og konkurs.....	706
Kapittel 16	Forvaltningsrett	736
Kapittel 17	Pris- og konkurranserett	771
Kapittel 18	Økonomisk kriminalitet	796
Nøkkeltall	879
Lovforkortelser	880
Stikkordregister	884

Innhold

Kapittel 1	Juridisk metode	1
1.1	Innledning	1
1.2	Avtalers betydning ved løsning av rettsspørsmål	1
1.3	Rettskildeprinsipper og rettskilder	2
1.4	Lovbestemmelser	3
1.5	Forskrifter	4
1.6	Lovforarbeider	4
1.7	Rettspraksis	5
1.8	Forvaltningspraksis og annen praksis	6
1.9	Juridisk litteratur	7
1.10	EØS-/EU-rett	7
1.11	Folkerett	9
1.12	Menneskerettigheter	9
Kapittel 2	Bærekraft og ansvarlig næringsliv	11
2.1	Innledning	11
2.2	Om utvikling av regelverk om bærekraft og ansvarlige selskaper	12
2.2.1	Innledning	12
2.2.2	FNs verdensmål for en bærekraftig utvikling	13
2.2.3	Europas grønne giv	14
2.2.4	Norsk tilnærming til FN's bærekraftsmål og Europas grønne giv	15
2.3	Grunnloven	16
2.3.1	Innledning	16
2.3.2	Grunnlovens bestemmelser om menneskerettigheter ...	16
2.3.3	Grunnloven § 112 («miljøparagrafen»)	17
2.4	Selskapsrettslig regulering av bærekraft	18
2.4.1	Oversikt over selskapsrettslig regulering av bærekraft ...	18
2.4.2	Overordnet om selskapsinteressen og hensynet til bærekraft	19
2.4.2.1	Den norske diskusjonen om selskaps- interessen i en internasjonal kontekst	19
2.4.2.2	Nærmere om innholdet i selskapsinteressen ..	20

	2.4.2.3	Generelt om avveiningen mellom vinningsformålet og selskapenes ansvar for bærekraft.....	21
2.4.3		Styrets rett og plikt til å integrere bærekraft i virksomhetsstyringen	22
	2.4.3.1	Generelt om styrets forvaltning av selskapet og arbeidet med bærekraft	22
	2.4.3.2	NUES-anbefalingen om styrets ansvar for bærekraft.....	23
	2.4.3.3	I hvor stor grad <i>kan</i> styret vektlegge hensynet til bærekraft?	24
2.5		Åpenhet og rapportering om bærekraft.....	27
	2.5.1	Innledning	27
	2.5.2	Redegjørelse om samfunnsansvar mv.	28
	2.5.3	Offentliggjøring av bærekraftsinformasjon i finanssektoren	30
	2.5.3.1	Innledning	30
	2.5.3.2	Nærmere om offentliggjøringsforordningen	31
	2.5.3.3	Nærmere om taksonomiforordningen	33
	2.5.4	Miljøinformasjonsloven	35
	2.5.5	Produktkontrollloven	36
2.6		Selskapers ansvar for sosiale forhold	37
	2.6.1	Innledning	37
	2.6.2	Arbeidslivsreguleringer om selskapers sosiale ansvar for sine ansatte	37
	2.6.2.1	Arbeidsmiljøloven.....	37
	2.6.2.2	Internkontrollforskriften	38
	2.6.2.3	Regler om et anstendig og bærekraftig arbeidsliv i Hovedavtalen mellom LO og NHO	38
	2.6.2.4	Likestillings- og diskrimineringsloven	39
	2.6.3	Åpenhetsloven (selskapers sosiale ansvar i forbindelse med produksjon av varer og levering av tjenester)	39
	2.6.3.1	Innledning	39
	2.6.3.2	Grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold	40
	2.6.3.3	Plikt til å utføre aktsomhetsvurderinger	41
	2.6.3.4	Plikt til å redegjøre for aktsomhetsvurderinger	43
	2.6.3.5	Plikt til å gi ut informasjon.....	44
	2.6.3.6	Sanksjoner.....	45
	2.6.4	Forslag til direktiv om Corporate Sustainability Due Diligence (CSDDD) («Aktsomhetsdirektivet»).....	45

2.6.5	Anskaffelsesloven (selskapers sosiale ansvar gjennom regelverk for offentlige anskaffelser)	45
2.7	Miljørett som ramme for bærekraftig næringsvirksomhet	46
Kapittel 3	Markedsføringsrett	48
3.1	Innledning	48
3.1.1	Hva er markedsføringsrett?.....	48
3.1.2	Oversikt over markedsføringsretten	49
3.1.3	Markedsføringslovens formål og oppbygning.....	51
3.1.4	Vern av kollektive forbrukerinteresser	51
3.1.5	Den kommersielle yringsfrihet	53
3.1.6	Personvern og markedsføring.....	53
3.2	Sentrale begreper i markedsføringsretten	55
3.2.1	Markedsføring og handelspraksis.....	55
3.2.2	Forbruker.....	56
3.2.3	Næringsdrivende og næringsvirksomhet.....	57
3.2.4	Ytelse.....	58
3.3	Håndhevingsorganene	59
3.3.1	Oversikt.....	59
3.3.2	Forbrukertilsynet.....	60
3.3.3	Markedsrådet	62
3.3.4	Domstolene.....	63
3.3.5	Næringslivets Konkurranssutvalg.....	63
3.4	Forholdet til kjøpsrett og avtalerett.....	63
3.4.1	Offentligrettslig vern	63
3.4.2	Kontraktsrettslig beskyttelse.....	64
3.4.3	Kjøpsrettslig mangelsansvar	64
3.4.4	Reklamens bindende virkning.....	65
3.4.5	Prosessuell beskyttelse og klageorganer	66
3.5	Kravet til «god markedsføringsskikk».....	67
3.5.1	Beskyttelse av samfunnsinteresser	67
3.5.2	Miljøhensyn og bærekraft.....	68
3.5.3	Særlig påtrengende reklame.....	69
3.6	Kjønnsdiskriminerende reklame.....	69
3.7	Dokumentasjonsplikten.....	73
3.8	Forbud mot skjult reklame	73
3.9	Forbud mot urimelig handelspraksis	74
3.9.1	Generalklausulen om urimelig handelspraksis.....	74
3.9.2	Kravet til «god forretningsskikk».....	74
3.9.3	Kravet om vesentlig endring av økonomisk atferd.....	75
3.9.4	Særlige målgrupper	76
3.9.5	Villedende og aggressiv handelspraksis er alltid urimelig	77
3.9.6	Forskrift om urimelig handelspraksis (Svartelisten)	77

3.10	Villedende handlinger.....	78
3.10.1	Opplysninger som er uriktige eller egnet til å villede	78
3.10.2	Villedende om produktets hovedegenskaper	80
3.10.3	Villedende produktmerking og emballasje	81
3.10.4	Villedende og mangelfull prisopplysning.....	82
3.10.5	Bærekraftpåstander	84
3.10.6	Sammenliknende reklame og fare for forveksling.....	85
3.11	Villedende utelatelser.....	86
3.11.1	Grensen for informasjonsplikt	86
3.11.2	Opplysningsplikt om kommersielt formål	87
3.11.3	Opplysningsplikten ved «oppfordring til kjøp»	88
3.11.4	Prismerking og informasjonsplikt	90
3.12	Aggressiv handelspraksis og dørsalg.....	91
3.13	Forbud mot negative salgsmetoder	92
3.14	Elektroniske kommunikasjonsmetoder.....	94
3.15	Uadressert reklame og gratis aviser	95
3.16	Telefonmarkedsføring og adressert post	96
3.17	Salgsfremmende tiltak – lokkemidler.....	97
3.18	Markedsføring overfor mindreårige	98
3.18.1	Markedsføringsloven	98
3.18.2	Vergemålsloven	102
3.18.3	Kringkastingsloven	103
3.18.4	Personopplysningsloven	104
3.18.5	Lovregulering av reklame i skolen	105
3.18.6	Retningslinjer for markedsføring av usunn mat og drikke overfor barn	105
3.19	Kontroll med avtalevilkår.....	107
3.20	Garantier.....	108
3.21	Forbudet mot reklame for alkohol.....	109
3.21.1	Reklameforbudet mot apparater, tilsetningsmidler mv. .	109
3.21.2	Reklameforbudet mot alkoholholdig drikk.....	109
3.21.3	Forbudet mot indirekte reklame for alkohol.....	110
3.22	Forbudet mot reklame for tobakk.....	110
3.22.1	Virkeområde og reklameforbud	110
3.22.2	Forbud mot indirekte reklame og sponning	111
3.22.3	Standardisert utforming av pakninger og helseadvarsel	112
3.22.4	Aldersgrense og selvbetjente automater.....	112
3.23	Reklame via TV, radio og audiovisuelle bestillingstjenester	112
3.23.1	Kringkastingslovens virkeområde.....	112
3.23.2	Generelle betingelser for reklamen	113
3.23.3	Sponning	114
3.23.4	Sendingenes innhold.....	114
3.23.5	Produktplassering.....	115
3.24	Markedsføring i e-handel.....	116

3.24.1	E-handelslovens virkeområde	116
3.24.2	Opplysningsplikt og markedsføring	117
3.24.3	Inngrepsmyndighet	118
3.25	Beskyttelse av næringsdrivende	118
3.25.1	Krav om god forretningsskikk	118
3.25.2	Villedende markedsføring og sammenliknende reklame	119
3.25.3	Utilstrekkelig veiledning og skjult reklame	119
3.25.4	Beskyttelse mot etterligninger	120
3.26	Håndheving av lovbrudd	120
3.26.1	Håndhevingsorganenes vedtakskompetanse	120
3.26.2	Forbud og påbud	121
3.26.3	Tvangsmulkt	121
3.26.4	Overtredelsesgebyr	123
3.26.5	Pålegg om fjerning av digitalt innhold	125
3.26.6	Straff	126
3.26.7	Erstatning og vederlag	127
Kapittel 4 Immaterialrett og konkurransebeskyttelse		128
4.1	Innledning	128
4.1.1	Hva er immaterialrett og konkurransebeskyttelse?	128
4.1.2	Håndheving og tvisteløsning	130
4.1.3	Samsillet mellom konkurransebeskyttelse og forbrukerbeskyttelse	131
4.1.4	Forholdet mellom immaterialrett, konkurransebeskyttelse og konkurranserett	132
4.2	Immaterialrett	133
4.2.1	Oversikt over immaterialretten	133
4.2.2	Opphavsrett	136
4.2.2.1	Opphavsrett til åndsverk	136
4.2.2.2	Nærstående rettigheter	138
4.2.2.3	Avgrensninger av opphavsretten	139
4.2.2.4	Opphavsrettens overgang	141
4.2.2.5	Spesielt om opphavsrettsinngrep på internett	141
4.2.2.6	Portabilitet av nettbaserte innholdstjenester	145
4.2.2.7	Sanksjoner	145
4.2.3	Designrett	145
4.2.4	Patentrett	146
4.2.5	Kjennetegnsrett	148
4.2.5.1	Varemerkerett og foretaksnavnerett	148
4.2.5.2	Kjennetegnsrettens funksjoner	149
4.2.5.3	Stiftelse av varemerke og foretaksnavn	150

4.2.5.4	Nærmere om særpreg og registreringshindre.....	151
4.2.5.5	Overdragelse og lisensiering av kjennetegnsrett.....	153
4.2.5.6	Inngrep i kjennetegnsretten	153
4.2.5.7	Forholdet til domenenavn	154
4.2.5.8	Sanksjoner.....	156
4.2.6	Internasjonal immaterialrett.....	156
4.2.7	Konsumpsjon og parallellimport	158
4.2.7.1	Territorial begrensning.....	158
4.2.7.2	EØS-regional konsumpsjon og parallellimport	159
4.3	Konkurransbeskyttelse i andre lover.....	160
4.3.1	Oversikt over regler om konkurransebeskyttelse	160
4.3.2	Forholdet til avtalestridig konkurranse (konkurransesklausuler).....	161
4.3.3	Brudd på god forretningsskikk næringsdrivende imellom.....	162
4.3.3.1	Generalklausulens virkeområde.....	162
4.3.3.2	Nedvurdering av konkurrenter	163
4.3.3.3	Renommésnylting.....	165
4.3.3.4	Illojal etablering av konkurrerende virksomhet.....	166
4.3.3.5	Etterligning i strid med god forretningsskikk	166
4.3.4	Villedende forretningsmetoder	168
4.3.5	Sammenliknende reklame.....	169
4.3.6	Urimelig etterligning.....	170
4.3.6.1	Hva er etterligning?.....	170
4.3.6.2	Urimelig utnyttelse av innsats og resultater ...	172
4.3.6.3	Fare for forveksling.....	173
4.3.7	Uriktige geografiske opprinnelsesbetegnelser.....	174
4.3.8	Forretningshemmeligheter.....	175
4.3.9	Sanksjoner.....	177
4.3.10	God handelsskikk	178
Kapittel 5	Selskapsrett	181
5.1	Innledning.....	181
5.2	Oversikt over ulike måter å organisere næringsvirksomhet	183
5.2.1	Innledning.....	183
5.2.2	Enkeltpersonforetak.....	183
5.2.3	Aksjeselskap (AS) og allmennaksjeselskap (ASA).....	184
5.2.4	Nærmere om skillet mellom aksjeselskaper (AS) og allmennaksjeselskaper (ASA).....	186
5.2.5	Ansvarlig selskap (ANS og DA)	187

5.2.5.1	Innledning	187
5.2.5.2	Stiftelse av ansvarlig selskap	188
5.2.5.3	Innskudd	189
5.2.5.4	Selskapsorganer i ansvarlige selskaper	189
5.2.5.5	Inngåelse av avtaler på ansvarlige selskapers vegne	191
5.2.5.6	Ansvarlige selskapers kapitalforhold	192
5.2.5.7	Overdragelse av eierandel, uttreden og utelukkelse i ansvarlige selskaper	193
5.2.5.8	Oppløsning og avvikling	195
5.2.6	Samvirkeforetak	195
5.2.7	Stiftelser	195
5.2.8	Øvrige eierformer og former for å organisere næringsvirksomhet	196
5.3	Etablering av aksjeselskaper (AS) og allmennaksjeselskaper (ASA)	196
5.3.1	Innledning	196
5.3.2	Trinn 1: Utarbeidelse av stiftelsesdokument og vedtekter	197
5.3.2.1	Innledning	197
5.3.2.2	Selskapets foretaksnavn	197
5.3.2.3	Selskapets forretningskontor	199
5.3.2.4	Selskapets virksomhet	199
5.3.2.5	Selskapets aksjekapital	200
5.3.2.6	Tegning av aksjekapital	200
5.3.2.7	Innskudd med andre eiendeler enn penger (tingsinnskudd) mv.	200
5.3.2.8	Særskilte rettigheter i selskapet	201
5.3.2.9	Dekning av stiftelsesutgifter	202
5.3.2.10	Styre og revisor	202
5.3.3	Trinn 2: Innbetaling av aksjekapital	203
5.3.4	Trinn 3: Innhente bekreftelse på at aksjekapital er innbetalt	204
5.3.5	Trinn 4: Registrering i Foretaksregisteret	204
5.3.5.1	Innledning	204
5.3.5.2	Registreringsvilkår	204
5.3.5.3	Fristoversittelse og registreringsnektelse	205
5.3.5.4	Tiden mellom stiftelse og registrering	205
5.3.5.5	Plikt til å melde endringer	206
5.4	Aksje- og egenkapital i aksjeselskap (AS) og allmennaksjeselskap (ASA)	206
5.4.1	Generelt om aksjekapital og egenkapital	206
5.4.2	Styrets handleplikt	208
5.5	Aksjer og aksjonærrettigheter	208

5.5.1	Generelt om aksjer og aksjonærrettigheter	208
5.5.2	Aksjeklasser	209
5.6	Selskapsorganene i aksjeselskap (AS) og allmennaksjeselskap (ASA)	211
5.6.1	Innledning	211
5.6.2	Generalforsamlingen	212
5.6.2.1	Generalforsamlingens myndighet og oppgaver	212
5.6.2.2	Ekstraordinær generalforsamling	213
5.6.2.3	Innkalling til generalforsamling	214
5.6.2.4	Deltakelse på generalforsamling	216
5.6.2.5	Forenklet generalforsamling	217
5.6.2.6	Fullmektig og rådgiver	217
5.6.2.7	Åpning av generalforsamling	217
5.6.2.8	Stemmerett og stemmerettsbegrensninger	218
5.6.2.9	Alminnelige stemmerettsregler	220
5.6.2.10	Personvalg	220
5.6.2.11	Vedtektsendringer og andre vedtak med kvalifisert flertall	220
5.6.2.12	Vedtak som krever tilslutning fra samtlige aksjonærer	221
5.6.2.13	Ledelsens opplysningsplikt overfor aksjeeierne	222
5.6.2.14	Protokoll	222
5.6.2.15	Ugyldige generalforsamlingsvedtak	223
5.6.2.16	Gransking	224
5.6.3	Styret og daglig leder (selskapets ledelse)	224
5.6.3.1	Innledning	224
5.6.3.2	Styrets myndighet og oppgaver	224
5.6.3.3	Sammensetning av styret	225
5.6.3.4	Varamedlemmer og observatører	226
5.6.3.5	Valg av styreleder og styremedlemmer	226
5.6.3.6	Valgperiode	227
5.6.3.7	Personlige krav til styremedlemmene	228
5.6.3.8	Styrets arbeidsform	229
5.6.3.9	Styrevedtak og protokoll	231
5.6.3.10	Inhabilitet	232
5.6.3.11	Godtgjørelse til styret	232
5.6.3.12	Daglig leder (administrerende direktør, CEO)	232
5.6.4	Bedriftsforsamlingen	234
5.6.5	Revisor	235
5.6.6	Erstatningsansvar og straffansvar	236

5.7	Omsetning og innløsning av aksjer i aksjeselskap og allmennaksjeselskap	238
5.7.1	Innledning	238
5.7.2	Meldeplikt ved salg og erverv av aksjer.....	239
5.7.3	Samtykke ved overdragelse	239
5.7.4	Forkjøpsrett.....	241
5.7.5	Personklausuler.....	243
5.7.6	Rett til å tre ut av selskapet	243
5.7.7	Utelukkelse av en aksjonær.....	244
5.7.8	Tvangsinnløsning av minoritetsaksjonærer og innløsning av små aksjeposter i allmennaksjeselskap (ASA)	244
5.8	Inngåelse av avtaler på vegne av aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper	245
5.8.1	Innledning	245
5.8.2	Styrets adgang til å inngå avtaler på selskapets vegne	246
5.8.3	Utpekte enkeltpersoner eller personer i fellesskaps adgang til å inngå avtaler på selskapets vegne (delegert signaturrett).....	246
5.8.4	Daglig leders adgang til å inngå avtaler på vegne av selskapet.....	247
5.8.5	Overskridelse av myndighet.....	247
5.8.6	Avtaler mellom selskapet og aksjonær mv.....	249
5.9	Bruk av selskapets midler.....	251
5.9.1	Innledning	251
5.9.2	Utbytte	251
5.9.3	Gaver fra selskapet.....	254
5.9.4	Kreditt og sikkerhetsstillelse.....	254
5.9.5	Tilbakekjøp av aksjer	255
5.10	Endring av aksjekapitalen (kapitalforhøyelse og kapitalnedsettelse)	256
5.10.1	Forskjellige former for kapitalforhøyelse.....	256
5.10.2	Kapitalforhøyelse ved nytegning av aksjer	256
5.10.3	Fondsemisjon	258
5.10.4	Finansielle instrumenter.....	258
5.10.5	Nedsetting av aksjekapitalen	259
5.11	Fusjon og fisjon	260
5.11.1	Innledning	260
5.11.2	Forskjellige typer fusjon	261
5.11.3	Forskjellige typer fisjon	262
5.12	Oppløsning og avvikling av aksjeselskap og allmennaksjeselskap	262
5.13	Gjeldsforhandling, rekonstruksjon og konkurs	263
5.14	Særlig om konserner	263

Kapittel 6	Avtalerett	266
6.1	Oversikt	266
6.2	Noen avtalerettslige grunnbegreper	267
6.3	Hvordan avtalen kommer i stand	270
6.4	Avtaler med offentlige myndigheter	272
6.5	Inngåelse av avtaler	272
6.5.1	Generelt	272
6.5.2	Tilbud	273
6.5.3	Tilbakekall	274
6.5.4	Akseptfrist	277
6.5.5	Forsinket aksept	277
6.5.6	Svar på tilbud	278
6.5.7	«Taus aksept»	280
6.5.8	Avtalt skriftform	281
6.5.9	Etterfølgende bekreftelse	281
6.5.10	Forbehold	282
6.6	Tolking av avtaler	284
6.6.1	Generelt om tolking og utfylling	284
6.6.2	Tolkningsdata (tolkningsmomenter)	285
6.6.2.1	Grunnleggende krav	285
6.6.2.2	Ordlyden	286
6.6.2.3	Partenes forutgående kontakt	286
6.6.2.4	Partenes etterfølgende opptreden	286
6.6.3	Tolkingsregler	287
6.7	Ugyldighet og lemping	288
6.7.1	Generelt om ugyldighet mv.	288
6.7.2	Mangler ved avgivers habilitet	289
6.7.2.1	De mindreårige	289
6.7.2.2	Voksen person under vergemål	291
6.7.2.3	Sinnssykdom	291
6.7.3	Mangler ved formen	292
6.7.4	Mangler ved tilblivelsen	292
6.7.4.1	Uredelighet – avtaleloven § 33	292
6.7.4.2	Tvang	294
6.7.4.3	Nødstilstand	295
6.7.4.4	Svik og opplysningsplikt	295
6.7.4.5	Falsk og forfalskning	296
6.7.4.6	Feilskrift og annen feiltakelse	296
6.7.4.7	Tidspunktet for den gode tro	296
6.7.4.8	Krav oppstått ved spill eller veddemål	297
6.7.5	Mangler ved innholdet	297
6.7.5.1	Generelt	297
6.7.5.2	Avtaleloven § 36 og § 37	297
6.7.5.3	Forutsetningslæren	305

6.8	Fullmakt	307
6.8.1	Forskjellige former for representasjon	307
6.8.2	Fullmaktsreglernes formål	308
6.8.3	Generelt om fullmakters innhold	309
6.8.4	I fullmaktsgiverens navn	309
6.8.5	Fullmaktens grenser	309
6.8.5.1	Generelt	309
6.8.5.2	Selvstendig fullmakt	310
6.8.5.3	Uselvstendig fullmakt («oppdragsfullmakt»)	314
6.8.6	Ugyldig viljeserklæring	315
6.8.7	Ansvar for fullmektigen ved overskridelse av fullmakt ..	315
6.8.8	Fullmaktens opphør	316
6.8.8.1	Tilbakekall av fullmakten	316
6.8.8.2	Fullmaktsgivers tap av rettslig handleevne	316
6.8.8.3	Fullmaktsgivers konkurs	317
6.8.8.4	Fullmaktsgivers død	317
6.8.9	Foretakets representasjon utad	317
6.9	Standardkontrakten	318
6.9.1	Generelt	318
6.9.2	Vedtakelse av standardvilkår	321
6.9.3	Tolking av standardvilkår	323
6.9.4	Ugyldighet og lemping av standardkontrakter	324
6.9.5	Markedsrettslig kontroll med standardvilkår	324
6.10	Opplysningsplikt før avtaleinngåelsen	325
Kapittel 7	Kjøpsrett	327
7.1	Innledning.....	327
7.1.1	Hva er kjøpsrett?.....	327
7.1.2	Oversikt over kjøpsrettslige lover	327
7.1.2.1	Innledning	327
7.1.2.2	Kjøpsloven og forbrukerkjøpsloven	328
7.1.2.3	Avhendingsloven	329
7.1.2.4	Bustadoppføringsloven.....	330
7.1.2.5	Håndverkertjenesteloven.....	330
7.1.2.6	Digitalytelsesloven	331
7.1.2.7	Angrerettloven	331
7.1.2.8	Forbrukerklageloven	331
7.1.3	Forholdet mellom lov og avtale i kjøpsretten	332
7.1.4	Nærmere om forbrukerkjøp og forbrukervern	333
7.1.5	Kjøp over landegrensene	335
7.2	Oversikt over avviklingen av et kjøp	337
7.2.1	Innledning	337
7.2.2	Samtidighetsprinsippet (tilbakeholdsrett)	337
7.2.3	Oversikt over selgers plikter ved avviklingen av et kjøp..	338

	7.2.3.1	Innledning	338
	7.2.3.2	Selgers plikt til å levere tingen på rett sted....	339
	7.2.3.3	Selgers plikt til å levere tingen til riktig tid....	340
	7.2.3.4	Selgers plikt til å levere riktig ting.....	341
	7.2.3.5	Selgers plikt til å levere andre ytelser	342
7.2.4		Oversikt over kjøpers plikter ved avviklingen av et kjøp.	342
	7.2.4.1	Innledning	342
	7.2.4.2	Kjøpers plikt til å betale på riktig sted	342
	7.2.4.3	Kjøpers plikt til å betale til riktig tid.....	342
	7.2.4.4	Kjøpers plikt til å betale riktig kjøpesum	343
	7.2.4.5	Kjøpers plikt til å medvirke til avvikling av kjøpet.....	344
7.2.5		Risikoens overgang.....	344
	7.2.5.1	Hva er «risikoens overgang»?.....	344
	7.2.5.2	Hovedregelen om risikoens overgang.....	345
	7.2.5.3	Unntak fra hovedregelen om risikoens overgang	346
	7.2.5.4	Nærmere om betydningen av begrepet «levering».....	347
7.3		Forsinkelse	348
	7.3.1	Innledning	348
	7.3.2	Når foreligger det forsinkelse?.....	348
	7.3.3	Kjøpers rettigheter ved forsinkelse.....	349
	7.3.3.1	Innledning	349
	7.3.3.2	Kjøpers rett til å holde kjøpesummen tilbake	349
	7.3.3.3	Kjøpers rett til å kreve oppfyllelse	349
	7.3.3.4	Kjøpers rett til å heve kjøpet	351
	7.3.3.5	Kjøpers rett til erstatning.....	353
	7.3.4	Reklamasjonsfrister ved forsinkelse.....	360
7.4		Mangel ved tingen.....	361
	7.4.1	Innledning	361
	7.4.2	Når foreligger det mangel?.....	361
	7.4.2.1	Innledning	361
	7.4.2.2	Kjøpsavtalens betydning ved vurderingen av om tingen har mangel.....	361
	7.4.2.3	Generelle krav til tingens egenskaper	362
	7.4.2.4	Særlig om betydningen av rettsmangel	363
	7.4.2.5	Betydningen av selgers manglende og uriktige opplysninger.....	364
	7.4.2.6	Betydningen av kjøpers onde tro eller forundersøkelse.....	365
	7.4.2.7	Salg med forbehold om mangler («som den er» eller «as is»)	365
	7.4.2.8	Tidspunktet for mangelen	367

7.4.3	Kjøpers rettigheter ved mangel.....	368
7.4.3.1	Innledning	368
7.4.3.2	Kjøpers rett til å holde tilbake kjøpesummen	369
7.4.3.3	Kjøpers krav på retting eller omlevering (avhjelp).....	369
7.4.3.4	Selgers rett til å kreve retting eller omlevering	371
7.4.3.5	Kjøpers rett til prisavslag.....	372
7.4.3.6	Kjøpers rett til å heve kjøpet	373
7.4.3.7	Kjøpers rett til erstatning	373
7.4.4	Krav mot tidligere salgsledd.....	377
7.4.4.1	Innledning	377
7.4.4.2	Kjøpslovens regler om krav mot tidligere salgsledd.....	378
7.4.4.3	Forbrukerkjøpslovens regler om krav mot tidligere salgsledd.....	379
7.4.5	Reklamasjonsfrister ved mangel.....	380
7.4.5.1	Innledning	380
7.4.5.2	Relativ og absolutt reklamasjonsfrist	380
7.4.5.3	Nøytral og spesifikk reklamasjon.....	382
7.4.5.4	Forholdet mellom reklamasjon og garanti	383
7.5	Kontraktsbrudd fra kjøpers side.....	384
7.5.1	Innledning	384
7.5.2	Selgers rettigheter ved avbestilling.....	384
7.5.3	Selgers rett til å heve kjøpet.....	385
7.5.3.1	Innledning	385
7.5.3.2	Selgers hevingsrett ved manglende betaling («betalingsmislighold»)	385
7.5.3.3	Selgers hevingsrett når kjøpesummen er betalt.....	386
7.5.3.4	Selgers hevingsrett ved manglende medvirkning.....	386
7.5.3.5	Selgers hevingsrett ved levering etter hvert ...	386
7.5.4	Selgers rett til erstatning og rente.....	387
7.5.5	Selgers rett til å holde tilbake tingen.....	387
7.5.6	Reklamasjonsfrister ved kjøpers kontraktsbrudd	388
7.6	Fellesregler ved kontraktsbrudd	388
7.6.1	Innledning	388
7.6.2	Kontraktsbrudd ved del av tingen og ved levering etter hvert («suksessiv levering»)	388
7.6.3	Forventet kontraktsbrudd.....	389
7.6.4	Insolvensbehandling.....	390
7.6.5	Fellesregler om heving og omlevering	391
7.6.6	Omsorg for tingen.....	392

7.7	Digitalytelsesloven	393
7.7.1	Innledning	393
7.7.2	Lovens alminnelige virkeområde	394
7.7.2.1	Digitale ytelser	394
7.7.2.2	Forbrukerforhold – leverandør og forbruker	395
7.7.2.3	Vederlag	395
7.7.2.4	Nærmere om forholdet til forbrukerkjøpsloven mv.	395
7.7.2.5	Lovens ufravikelighet	396
7.7.3	Levering av ytelsen	396
7.7.4	Krav til ytelsen. Mangler	396
7.7.5	Forbrukerens krav ved forsinkelse	398
7.7.6	Forbrukerens krav ved mangler	399
7.7.7	Melding om krav ved forsinkelse eller mangel	400
7.7.8	Forbrukerens plikter	401
7.7.9	Avbestilling og oppsigelse	402
7.8	Angrerettloven	402
7.8.1	Innledning	402
7.8.2	Angrerettlovens anvendelsesområde.....	403
7.8.3	Angrerettlovens oppbygning.....	404
7.8.4	Unntak fra angrerettlovens anvendelsesområde	404
7.8.5	Opplysningsplikt før avtaleinngåelsen og i avtalen.....	404
7.8.6	Begrensninger i angreretten.....	405
7.8.7	Særlig om telefonsalg	405
7.8.8	Utøvelse av angrerett.....	405
7.8.9	Oppgjøret mellom partene.....	406
7.9	Tvisteløsning.....	406
Kapittel 8 Leie av næringslokaler.....		408
8.1	Innledning.....	408
8.2	Lovgivning	408
8.2.1	Husleielovens virkefelt.....	408
8.2.1.1	Begrepene «husrom», «bolig» og «lokale»	408
8.2.1.2	Bruksrett mot vederlag	409
8.2.1.3	Tilknytningen til fast eiendom.....	409
8.2.1.4	Leie av lokale med beboelsesrom.....	410
8.2.2	Andre bruksretter til fast eiendom.....	410
8.2.2.1	Bruksrett basert på annet enn avtale	410
8.2.2.2	Avtale om begrenset bruk	410
8.2.2.3	Leasing av fast eiendom.....	410
8.2.2.4	Sammensatte avtaler.....	411
8.2.2.5	Leie av virksomhet.....	411
8.2.2.6	Tomtefeste og grunnleie.....	411

8.3	Avtalefrihet.....	412
8.4	Forretningsføreravtaler.....	413
8.5	Avtaleformene.....	413
8.5.1	Muntlige leieavtaler.....	413
8.5.2	Skriftlige leieavtaler.....	414
8.5.3	«Meglerstandardene».....	414
8.6	Partene i leieforholdet.....	416
8.6.1	Utleier, leier, fremutleier og fremleier.....	416
8.6.2	Utleieren.....	416
8.6.2.1	Eierens rolle.....	416
8.6.2.2	Næringslokaler i borettslag.....	416
8.6.2.3	Seksjonerte lokaler.....	416
8.6.2.4	Sameiet som utleier.....	417
8.6.3	Leieren.....	417
8.6.3.1	Generelt om leier.....	417
8.6.3.2	Enkeltindivid som leier.....	417
8.6.3.3	Flere leiere.....	417
8.6.3.4	Aksjeselskap eller allmennaksjeselskap som leier.....	418
8.6.3.5	Andre selskaper som leiere.....	418
8.6.3.6	Leierens virksomhet.....	419
8.7	Leieobjektet.....	419
8.7.1	Lokalene.....	419
8.7.2	Andre leieobjekter.....	420
8.7.3	Definisjon av leieobjektet.....	420
8.8	Krav til lokalene og overleveringen av dem.....	420
8.8.1	Tidspunktet for overlevering.....	420
8.8.2	Mangler ved lokalet.....	421
8.8.3	Uriktige opplysninger om lokalet.....	422
8.8.4	Manglende opplysninger om lokalet.....	422
8.8.5	Lokale leid «som det er» e.l.....	423
8.8.6	Forundersøkelse mv.....	423
8.8.7	Tidspunktet for mangelsbedømmelsen.....	425
8.8.8	Reklamasjon.....	425
8.8.9	Leierens rett til å fastholde avtalen ved forsinkelse.....	426
8.8.10	Krav på retting av mangel.....	427
8.8.11	Avslag i leie.....	429
8.8.12	Heving av leieavtalen.....	429
8.8.13	Erstatning.....	431
8.8.14	Erstatningsansvarets omfang.....	432
8.8.15	Rett til å holde leie tilbake.....	434
8.8.16	Rettsmangel.....	435
8.8.17	Offentligrettslige rådighetsinnskrenkninger.....	435
8.9	Leie og annen form for vederlag.....	436

8.9.1	Leien.....	436
8.9.2	Forfallstidspunkt	436
8.9.3	Oppgjørsmåten	437
8.9.4	Felleskostnader.....	437
8.9.5	Andre former for vederlag.....	438
8.9.6	Depositum og annen sikkerhetsstillelse.....	438
	8.9.6.1 Depositum.....	438
	8.9.6.2 Garanti.....	439
8.9.7	Deponering av omtvistet leie	440
8.9.8	Merverdiavgift.....	441
	8.9.8.1 Utgangspunktet.....	441
	8.9.8.2 Frivillig registrering i Merverdiavgiftsregisteret.....	441
8.10	Leieprisvernet	442
8.10.1	Husleiens størrelse	442
8.10.2	Indeksregulering.....	443
	8.10.2.1 Leieregulering i tråd med konsumprisindeksen mv.	443
	8.10.2.2 Leieregulering i tidsubestemte leieforhold ...	444
	8.10.2.3 Leieregulering i tidsbestemte leieforhold	444
8.10.3	Tilpasning til «gjengs leie».....	445
8.10.4	Tilbakebetaling av ulovlig leie.....	446
8.11	Partenes plikter i leietiden.....	446
8.11.1	Bruk av lokalene.....	446
8.11.2	Vedlikehold.....	447
	8.11.2.1 Utleierens vedlikeholdsplikt	447
	8.11.2.2 Leierens vedlikeholdsplikt.....	448
8.11.3	Forandringer i lokalet og på eiendommen	448
	8.11.3.1 Utleierens adgang til å foreta forandringer...	448
	8.11.3.2 Leierens adgang til å foreta endringer	449
8.11.4	Skade på lokalet	449
8.11.5	Utleierens adgang til lokalet.....	450
8.11.6	Leierens krav på grunn av mangel som oppstår i leietiden	450
8.11.7	Leierens erstatningsansvar.....	451
8.12	Fremleie.....	452
8.12.1	Ingen rett til fremleie uten avtale.....	452
8.12.2	Grensetilfeller	453
8.12.3	Fremleie ved tidsbestemte leieavtaler.....	454
8.12.4	Godkjenning ved passivitet.....	454
8.12.5	Fremleierens stilling ved oppsigelse av hovedleieavtalen.....	454
8.13	Overføring av leierett	455
8.13.1	Den alminnelige regel om overføring.....	455

8.13.2	Gjennomføring av leierskifte	456
8.14	Eierskifte	457
8.15	Leieforholdets varighet	458
8.15.1	Tidsbestemte og tidsubestemte leieavtaler	458
8.15.2	Tidsbestemte leieavtaler	458
8.15.2.1	Tidsbestemmelsen	458
8.15.2.2	Forlengelse av tidsbestemte leieavtaler	458
8.15.2.3	Flytteoppfordring i tidsbestemte leieforhold	459
8.15.3	Oppsigelige leieavtaler	459
8.15.3.1	Tidsbestemte og tidsubestemte leieavtaler	459
8.15.3.2	Oppsigelsesfristen	459
8.15.3.3	Leierens oppsigelse av tidsubestemt leieavtale	460
8.15.3.4	Utleierens oppsigelse av tidsubestemt leieavtale	460
8.15.3.5	Krav til form og innhold ved oppsigelse fra utleier	460
8.15.4	Kombinerte opphørsbestemmelser	461
8.15.5	Rettslig prøvelse av oppsigelsen	461
8.16	Heving av leieavtalen	462
8.16.1	Heving ved vesentlig mislighold	462
8.16.2	Utkastelse	463
8.16.3	Leierens død	464
8.17	Tilbakelevering av lokalene ved opphør	464
8.17.1	Leierens plikter ved tilbakelevering	464
8.17.2	Erstatning for forsinkelse og mangel	465
8.17.3	Vederlag for forbedringer	466
8.17.4	Vederlag for kundekrets (goodwill)	467
8.18	Eiendomsselskapers plikt til å ivareta personvern hensyn	467
Kapittel 9	Arbeidsrett	470
9.1	Oversikt	470
9.2	Rettskildene	470
9.3	Arbeidsrettens særpreg	471
9.3.1	Lovgivning	471
9.3.2	Tariffavtalen	472
9.3.3	Den personlige arbeidsavtalen	473
9.3.4	Arbeidsgivers styringsrett	473
9.3.5	Arbeidsreglement	474
9.3.6	Kontrolltiltak i virksomheten – personvern	474
9.4	Arbeidsgiver- og arbeidstakerbegrepene	475
9.4.1	Arbeidstaker	475
9.4.1.1	Grensedragningen	476
9.4.1.2	Kravet om personlig arbeidskraft	477

	9.4.1.3	Styringsretten i arbeidsforholdet	478
	9.4.2	Arbeidsgiver	479
9.5		Organisasjonsfrihet	479
	9.5.1	Arbeidstakerorganisasjoner	479
	9.5.2	Arbeidsgiverorganisasjoner.....	480
9.6		Forbudene mot diskriminering. Varsling	480
	9.6.1	Likebehandling i arbeidslivet.....	480
	9.6.2	Utlysning av stilling	480
	9.6.3	Forbud mot spørsmål om livssyn, m.m.	481
	9.6.4	Direkte og indirekte forskjellsbehandling.....	482
	9.6.5	Likestilling mellom kjønnene	482
	9.6.6	Unntak fra forbudet	483
	9.6.7	Opplysningsplikt og bevisbyrde	483
	9.6.8	Virkninger av diskriminering.....	484
	9.6.9	Varsling og omtale av kritikkverdige forhold.....	484
	9.6.10	Åpenhetsloven.....	486
	9.6.11	ILO-konvensjoner	486
9.7		Arbeidsavtalen.....	487
	9.7.1	Krav til form og innhold.....	487
	9.7.2	Prøvetid.....	488
	9.7.3	Heltid eller deltid	489
	9.7.3.1	Lovfesting av heltid som norm	489
	9.7.3.2	Fortrinnsrett for deltidsansatte til utvidet stilling og rett til stilling tilsvarende faktisk arbeidstid	490
	9.7.3.3	Plikt til å dokumentere behovet for deltid	490
	9.7.3.4	Nærmere om innholdet i dokumentasjonsplikten	491
	9.7.3.5	Drøfting med tillitsvalgte	491
	9.7.3.6.	Hva skal drøftingene inneholde?	491
	9.7.3.7	Arbeidstilsynets påleggskompetanse	492
	9.7.3.8	Fortrinnsrett fremfor innleie	492
	9.7.3.9	Fortrinnsrett for deltidsansatte til ekstravakter og lignende.....	492
	9.7.4	Midlertidig ansettelse	492
	9.7.4.1	Arbeidets karakter	493
	9.7.4.2	Vikariater	494
	9.7.4.3	Praksisarbeid	494
	9.7.4.4	Deltakere i arbeidsmarkedstiltak.....	494
	9.7.4.5	Idrettsutøvere, trenere, dommere og ledere .	494
	9.7.4.6	Ingen tolv måneders ansettelse uten vilkår....	495
	9.7.4.7	Åremålsansettelse av øverste leder	495
	9.7.5	Opphør av tidsbegrensede arbeidsforhold.....	496
	9.7.6	Innleie av arbeidskraft	496

	9.7.6.1	Innleie fra vikarbyråer	496
	9.7.6.2	Innleie fra andre foretak.....	499
	9.7.7	Rettsvirkningene av ulovlig midlertidig ansettelse og ulovlig innleie.....	499
9.8		Arbeidstakers plikter	500
	9.8.1	Arbeidsplikten.....	500
	9.8.2	Lojalitetsplikten.....	500
	9.8.2.1	Forbudet mot gaver	500
	9.8.2.2	Annet arbeid	501
	9.8.2.3	Retten til egen nyskapning	501
	9.8.2.4	Konkurrerende virksomhet – avtl. § 38	501
	9.8.2.5	Konkurransesklausuler – aml. kapittel 14A.....	502
	9.8.2.6	Kundesklausuler – aml. § 14A-4.....	502
	9.8.2.7	Rekrutteringsklausuler – aml. § 14A-6.....	504
9.9		Arbeidstiden.....	503
	9.9.1	Arbeidstid og arbeidsfri	503
	9.9.2	Arbeidstidsordninger.....	504
	9.9.3	Arbeidsplan.....	505
	9.9.4	Den alminnelige arbeidstid	505
	9.9.5	Forlenget og forkortet arbeidstid.....	505
	9.9.6	Overtid og merarbeid.....	506
	9.9.7	Søn- og helligdagsarbeid og nattarbeid.....	507
	9.9.8	Hvilepauser.....	507
	9.9.9	Unntak fra arbeidstidsbestemmelsene	507
	9.9.10	Gjennomsnittsberegning av arbeidstid.....	508
9.10		Lønn.....	508
	9.10.1	Lønnssystemene	509
	9.10.2	Utbetaling av lønn.....	509
	9.10.3	Lønnstrekk.....	509
	9.10.4	Lønnskravenes stilling i konkurs.....	510
9.11		Ferie.....	510
	9.11.1	Retten til ferie	510
	9.11.2	Ferieår og opptjeningsår.....	511
	9.11.3	Feriens lengde.....	511
	9.11.3.1	Lovbestemt ferielengde	511
	9.11.3.2	Avtaler om lengre ferie	511
	9.11.4	Tiden for ferien.....	511
	9.11.5	Sykdom under ferie og ferie under permisjon	512
	9.11.6	Forskuddsferie og overføring av ferie.....	513
	9.11.7	Ferie i oppsigelsestiden.....	513
	9.11.8	Feriegodtgjørelse.....	514
	9.11.8.1	Retten til feriegodtgjørelse	514
	9.11.8.2	Feriepengegrunnlaget	514
	9.11.8.3	Utbetaling av feriepenger	514

9.12	Lovlig fravær fra arbeidet.....	515
9.12.1	Permisjoner.....	515
9.12.1.1	Svangerskap, fødsel, adopsjon, amming, mv..	515
9.12.1.2	Barns, barnepassers og nærståendes sykdom mv.....	516
9.12.1.3	Militærtjeneste og liknende	517
9.12.1.4	Offentlige verv.....	517
9.12.1.5	Utdanningspermisjon, velferdspermisjon, mv.	517
9.12.1.6	Verneombudets stilling.....	517
9.12.2	Sykefravær og sykelønn.....	518
9.12.2.1	Kravet til minste årslønn	518
9.12.2.2	Opptjeningstiden	518
9.12.2.3	Vilkåret om arbeidsuførhet.....	518
9.12.2.4	Beregning av sykepengene.....	518
9.12.2.5	Sykepenger i arbeidsgiverperioden	519
9.12.2.6	Varslingsplikt og dokumentasjon	519
9.12.2.7	Legeerklæring	519
9.12.2.8	Egenmelding.....	519
9.13	Tariffavtaler og fredsplikt.....	520
9.13.1	Rettstvister – interessetvister	520
9.13.2	Fredsplikten	521
9.13.3	Tvungen lønnsnemnd	522
9.13.4	Arbeidskamp uten fredsplikt	522
9.13.5	Streikebryteri.....	523
9.13.6	Sympatiaksjoner	523
9.13.7	Politisk demonstrasjonsstreik.....	523
9.13.8	Sanksjoner ved brudd på fredsplikt.....	523
9.14	Permittering.....	524
9.14.1	Vilkår for permittering	524
9.14.2	Lønnsplikt ved permittering.....	525
9.14.3	Avvikling av ferie under permittering	526
9.14.4	Oppsigelse før og under permittering	526
9.15	Oppsigelse.....	526
9.15.1	Ansettelsestrygghet og oppsigelsesvern	526
9.15.1.1	Oppsigelsesvernet ved sykdom – aml. § 15-8..	527
9.15.1.2	Oppsigelsesvernet ved svangerskap, etter fødsel og adopsjon – aml. § 15-9	528
9.15.1.3	Oppsigelsesvernet ved militærtjeneste.....	528
9.15.2	Formkrav ved oppsigelse.....	528
9.15.3	Drøftelser og frister	529
9.15.4	Oppsigelsesfristene.....	530
9.15.5	Kravet til saklighet ved oppsigelse.....	531

9.15.5.1	Oppsigelse på grunn av arbeidstakers forhold	531
9.15.5.2	Oppsigelse på grunn av virksomhetens forhold	532
9.15.5.3	Endringsoppsigelse	533
9.15.5.4	Masseoppsigelser	534
9.15.5.5	Oppsigelse av øverste leder	534
9.15.6	Opphør av arbeidsforhold grunnet alder	535
9.15.7	Retten til å fortsette i stillingen	536
9.15.8	Virkingen av usaklig oppsigelse	536
9.15.9	Fortrinnsrett til ny ansettelse	537
9.15.9.1	Fortrinnsrett hos egen arbeidsgiver	537
9.15.9.2	Fortrinnsrett i konsern	537
9.15.10	Suspensjon	538
9.15.11	Avskjed	539
9.15.12	Retten til attest	540
9.16	Virksomhetsoverdragelse	540
9.16.1	Stillingsvernet ved virksomhetsoverdragelse	540
9.16.2	Når foreligger virksomhetsoverdragelse?	541
9.16.2.1	Kravet til selvstendig økonomisk enhet	541
9.16.2.2	Kravet til overdragelse	542
9.16.2.3	Enhetens identitet må bevares	542
9.16.2.4	Overdragelse fra et konkursbo	544
9.16.3	Rettigheter ved overføring av virksomhet	544
9.16.3.1	Personlige rettigheter og plikter	544
9.16.3.2	Overføring av tariffavtale	544
9.16.3.3	Individuelle arbeidsvilkår i tariffavtale	545
9.16.3.4	Overføring av kollektive pensjonsrettigheter	545
9.16.4	Reservasjonsretten	546
9.16.5	Valgrett	546
9.16.6	Oppsigelsesvernet	547
9.16.7	Drøftings- og informasjonsplikt	547
9.17	Nedleggelse og konkurs	548
9.17.1	Nedleggelse	548
9.17.2	Konkurs	548
Kapittel 10	Erstatningsrett	549
10.1	Oversikt	549
10.2	Erstatningsrettens historiske utvikling	549
10.3	Hensynene bak erstatningsretten	550
10.3.1	Prevensjonshensynet	550
10.3.2	Reparasjonshensynet	551
10.4	Vilkårene for erstatningsplikt – oversikt	551
10.5	Ansvarsgrunnlaget	552

10.5.1	Skyldansvar (culpa-ansvar).....	552
10.5.2	Objektivt erstatningsansvar.....	553
10.5.2.1	Farlig virksomhet.....	553
10.5.2.2	Arbeidsgiveransvaret.....	554
10.5.2.3	Erstatningsansvar for barn og foreldre.....	556
10.5.2.4	Ansvar for dyr.....	557
10.6	Årsakssammenheng og adekvans.....	557
10.7	Erstatningsberegningen.....	558
10.7.1	Tingskade.....	558
10.7.2	Personskade.....	559
10.7.3	Skade på barn og ungdom.....	560
10.7.4	Ménerstatning.....	560
10.7.5	Erstatning for tap av forsørger o.a.....	561
10.8	Skadelidtes egen medvirkning.....	561
10.9	Forholdet til folketrygden.....	561
10.10	Forholdet til forsikringsretten.....	562
Kapittel 11 Kreditorbeslag i ekteskap og samboerforhold.....		563
11.1	Oversikt.....	563
11.2	Partenes gjeldsansvar.....	563
11.2.1	Hovedregelen om gjeldsansvar.....	563
11.2.2	Avtale om felles ansvar for gjeld.....	564
11.2.3	Felles gjeldsansvar uten avtale.....	564
11.2.3.1	Avtaler om det daglige hushold.....	564
11.2.3.2	Avtaler om oppfostring av barn.....	565
11.2.3.3	Felles ansvar for avtaler om å dekke den ene ektefelles nødvendige behov.....	565
11.2.3.4	Avgrensning mot ulike former for lån.....	565
11.2.3.5	Felles ansvar for barns skadevoldende handlinger.....	566
11.2.4	Gjeldsansvaret mellom partene.....	566
11.3	Felleseie og særeie.....	567
11.3.1	Begrepene som betegner formuesordningen.....	567
11.3.2	Kravet til ektepakt.....	567
11.3.2.1	Avtale om formuesordningen.....	567
11.3.2.2	Ektepakt ved gaver mellom ektefeller.....	568
11.3.2.3	Tinglysning av ektepakt.....	568
11.4	Eiendomsrett og råderett.....	569
11.4.1	Hovedregelen om råderett.....	569
11.4.2	Innskrenket råderett i ekteskap.....	569
11.4.2.1	Innskrenket råderett over felles bolig.....	569
11.4.2.2	Innskrenket råderett over vanlig innbo.....	570
11.5	Sameie eller eneeie.....	570
11.5.1	Innledning.....	570

11.5.2	Sameielovens regler.....	571
11.5.3	Avtaler om sameie	571
11.5.3.1	Sameie ved delvis overføring av eiendomsrett mellom partene	571
11.5.3.2	Sameie bestemt av arvelater eller giver.....	572
11.5.3.3	Sameie i anskaffelser ervervet under samlivet	572
11.5.3.4	Særlig om lånefinansierte anskaffelser	572
11.5.3.5	Partenes bidrag til anskaffelsen.....	573
11.5.3.6	Bidrag som ikke gir grunnlag for sameie.....	575
11.5.4	Sameieandelens størrelse.....	575
11.5.5	Kreditorbeslag ved sameie	577
11.5.5.1	Hjemmel og kreditorbeslag	577
11.5.5.2	Proformainnsigelser	578
11.6	Oppheving av formuesfellesskapet.....	578
Kapittel 12	Penge- og kredittrett.....	580
12.1	Innledning	580
12.1.1	Hva er penge- og kredittrett?	580
12.1.2	Parter og heftelsesformer	581
12.1.3	Oversikt over sentralelover	582
12.1.4	Ulike typer pengekrav	583
12.1.4.1	Innledning	583
12.1.4.2	Vederlagskrav	583
12.1.4.3	Kredittkrav	583
12.1.5	Utforming av pengekrav.....	584
12.1.5.1	Innledning	584
12.1.5.2	Omsetningsgjeldsbrev.....	585
12.1.5.3	Enkle gjeldsbrev	586
12.1.5.4	Enkle pengekrav.....	587
12.1.5.5	Finansielle instrumenter som kan registreres i en verdipapirsentral.....	587
12.1.6	Særlig om gjeldsbrevlovens anvendelsesområde.....	587
12.1.7	Særlig om finansavtalelovens anvendelsesområde.....	588
12.2	Etablering av pengekrav	590
12.2.1	Innledning	590
12.2.2	Etablering av vederlagskrav.....	590
12.2.2.1	Innledning	590
12.2.2.2	Vederlagskravets størrelse	591
12.2.2.3	Vederlagskravets utforming og dokumentasjonskrav.....	591
12.2.3	Etablering av kredittkrav.....	593
12.2.3.1	Innledning	593
12.2.3.2	Ulike typer kredittavtaler	593

12.2.3.3	Kredittytters opplysningsplikt før avtaleinngåelsen	596
12.2.3.4	Kredittytters plikt til å vurdere kundens kredittevene	597
12.2.3.5	Kredittytters forklaringsplikt i forbrukerforhold	599
12.2.3.6	Kredittytters avslagsplikt i forbrukerforhold...	599
12.2.3.7	Krav til kredittavtalen.....	601
12.2.3.8	Angrerett og betenkningstid for forbrukere....	602
12.2.3.9	Kredittytters opplysningsplikt under kredittforholdet.....	603
12.2.3.10	Endring av kredittavtaler	603
12.2.3.11	Mislighold av tjenesteyters plikter	605
12.3	Løpende pengekrav.....	606
12.3.1	Innledning	606
12.3.2	Kredittrente.....	606
12.3.3	Overdragelse av pengekrav	607
12.3.3.1	Innledning	607
12.3.3.2	Debitorskifte (gjeldsovertakelse).....	607
12.3.3.3	Kreditorskifte	608
12.4	Avvikling av pengekrav	616
12.4.1	Innledning	616
12.4.2	Betaling av pengekrav.....	617
12.4.2.1	Betalingssted og betalingsmåte	617
12.4.2.2	Særlig om innbetaling til konto	619
12.4.2.3	Særlig om betaling i utenlandsk valuta.....	620
12.4.2.4	Oversikt over betalingstidspunkter.....	620
12.4.2.5	Avtalt forfall.....	621
12.4.2.6	Utsatt forfall	621
12.4.2.7	Førtidig (ekstraordinært) forfall	621
12.4.2.8	Påkrevsforfall.....	624
12.4.2.9	Frigjøringstid og om kundens rett til oppsigelse.....	624
12.4.2.10	Kredittytters oppsigelse og sperring av avtaler	626
12.4.2.11	Delvis oppgjør	627
12.4.2.12	Tilbakelevering av gjeldsbrev og sletting av panteheftelser.....	627
12.4.2.13	Feil gjennomførte betalingstransaksjoner og misbruk av konto og betalingsinstrument (BankID).....	628
12.4.3	Motregning	629
12.4.3.1	Innledning	629
12.4.3.2	Hovedregel om motregning	631

12.4.3.3	Unntak fra hovedregel om motregning	632
12.4.4	Bortfall av pengekrav	633
12.4.4.1	Innledning	633
12.4.4.2	Ettergivelse ved kreditoravtale	633
12.4.4.3	Passivitet og preklusjon	634
12.4.4.4	Foreldelse	634
12.4.5	Forbrukers innsigelser mot kredittyteren	639
12.5	Mislighold av pengekrav	640
12.5.1	Innledning	640
12.5.2	Inndrivelse av pengekravet	640
12.5.3	Forsinkelsesrente	641
12.5.3.1	Innledning	641
12.5.3.2	Forsinkelsesrentens utgangspunkt	642
12.5.3.3	Forsinkelsesrentens størrelse	643
12.5.3.4	Erstatning for tap som ikke dekkes av forsinkelsesrenten	644
Kapittel 13 Garanti- og panterett		645
13.1	Hva er garanti- og panterett?	645
13.2	Garantier	646
13.2.1	Hva er en garanti?	646
13.2.2	Ulike typer garantier	646
13.2.3	Inngåelse av garantiavtaler og deres innhold	647
13.2.4	Forfall av garantier	648
13.2.5	Opphør av garantier	648
13.2.6	Garantistens innsigelser mot kreditor	649
13.2.7	Garantistens regress mot debitor ved oppfyllelse av garantier	650
13.3	Kausjonsavtaler	650
13.3.1	Innledning	650
13.3.2	Etablering av kausjon	651
13.3.2.1	Innledning	651
13.3.2.2	Kredittyters opplysningsplikt før avtaleinngåelsen om kausjonsansvar	652
13.3.2.3	Kredittyters avslagsplikt i forbrukerforhold ...	652
13.3.2.4	Krav til kausjonsavtalen	652
13.3.2.5	Endring av kausjonsavtaler og kredittavtaler som er sikret gjennom kausjon	653
13.3.3	Forfall av kausjoner	653
13.3.4	Reduksjon og bortfall av kausjonsansvar	655
13.3.4.1	Hovedregel	655
13.3.4.2	Mislighold i hovedforholdet	655
13.3.4.3	Tidsbegrensning for kausjoner	655
13.4	Panterett	656

13.4.1	Innledning	656
13.4.2	Partene i pantavtalen	656
13.4.3	Inndeling av panteretten (underpant og håndpant)	657
13.4.4	Videre fremstilling	658
13.4.5	Etablering av panterett (stiftelsesstadiet)	659
	13.4.5.1 Innledning	659
	13.4.5.2 Avtalepant	659
	13.4.5.3 Utleggspant (namsutlegg)	661
	13.4.5.4 Legalpant (lovbestemt pant)	662
13.4.6	Hva sikrer panteretten?	662
	13.4.6.1 Innledning	662
	13.4.6.2 Avtalepant	662
	13.4.6.3 Legalpant (lovbestemt pant)	664
13.4.7	Rettsvern og prioritet (rettsvernstadiet)	664
	13.4.7.1 Notoritet og publisitet	664
	13.4.7.2 Nærmere om rettsvern	665
	13.4.7.3 Realregistrenes troverdighet	666
	13.4.7.4 Prioritet	666
	13.4.7.5 Prioritetsavtaler og opplåning	667
	13.4.7.6 Opptrekkrett og inntrekkrett	668
13.4.8	Håndpant i løsøre	669
13.4.9	Pant i fast eiendom	669
13.4.10	Pant i realregistrert løsøre	670
13.4.11	Pant i løsørekomplekser	671
	13.4.11.1 Innledning	671
	13.4.11.2 Pant i løsørekomplekser – driftstilbehør	672
	13.4.11.3 Pant i løsørekomplekser – varelager	672
	13.4.11.4 Pant i løsørekomplekser – motorvogner mv. ..	673
	13.4.11.5 Pant i løsørekomplekser – landbruksløsøre ...	674
13.4.12	Salgspant	675
	13.4.12.1 Avtaler om salgspant	675
	13.4.12.2 Rettsvern for salgspant	676
	13.4.12.3 Tinglysning av salgspant i motorvogner mv. ...	677
	13.4.12.4 Salgspant i deler og tilbehør til fast eiendom, skip og fly	678
	13.4.12.5 Bortfall av salgspant	679
13.4.13	Leiefinansiering (finansiell leasing)	680
13.4.14	Pant i fordringer	681
	13.4.14.1 Innledning	681
	13.4.14.2 Verdipapirer og finansielle instrumenter registrert i en verdipapirsentral	681
	13.4.14.3 Aksjer som ikke er registrert i en verdipapirsentral	681

13.4.14.4	Pantsetting i forbindelse med oppkjøpsfinansiering	682
13.4.14.5	Pant i borettslagsandeler	682
13.4.14.6	Pant i enkle pengekrav	683
13.4.14.7	Faktoringpant.....	683
13.4.15	Pantet i sikringstiden	685
13.4.15.1	Innledning	685
13.4.15.2	Avkastning av pantet.....	685
13.4.15.3	Pantsetters bruksrett, vedlikeholds- og forsikringsplikt	685
13.4.15.4	Avhendelse av pantet.....	686
13.4.15.5	Risiko og ansvar for tap eller skade på pantet	686
13.4.16	Realisasjon av pantet (realisasjonsstadiet)	686
13.4.16.1	Innledning	686
13.4.16.2	Gjennomføring av salget.....	687
13.4.16.3	Tvangskraftig tvangsgrunnlag	687
13.4.16.4	Begjæring om tvangsrealisasjon	687
13.4.16.5	Særlig om tvangsrealisasjon av fast eiendom .	688
13.4.16.6	Tvangsrealisasjon av annet enn realregistrerte formuesgoder	691
Kapittel 14	Tingsrett og godtroerverv	693
14.1	Innledning	693
14.2	Forholdet mellom partene.....	693
14.3	Forholdet til tredjemann	694
14.3.1	Selgerens kravshavere.....	694
14.3.2	Dobbeltsalg	695
14.3.3	Kjøperens kravshavere	695
14.4	Ekstinktivt erverv.....	696
14.5	Registrering av rettigheter i fast eiendom og løsøre	698
14.6	Forskjellige typer rettigheter i fast eiendom.....	698
14.6.1	Eiendomsrett.....	698
14.6.2	Begrensede rettigheter	698
14.6.2.1	Bruksrettigheter	698
14.6.2.2	Servitutter: positive og negative, reelle og personlige	699
14.6.2.3	Panterett	699
14.6.3	Rettsforholdet mellom partene.....	699
14.6.4	Tinglysning	701
14.6.4.1	Begrepene dagbok og grunnbok	701
14.6.4.2	Rettsvirkningen	702
14.6.4.3	Prioritetsregelen.....	702
14.6.4.4	Unntak fra prioritetsregelen	703
14.6.5	Ekstinksjonsregelen.....	704

14.6.5.1	Innsigelser som går tapt.....	704
14.6.5.2	Innsigelser som er i behold.....	705
14.6.5.3	Unntak fra ekstinksjonsregelen.....	705

Kapittel 15 Tvangsfullbyrdelse, gjeldsforhandling, rekonstruksjon og

konkurs	706
15.1	Oversikt.....	706
15.2	Enkeltforfølgning.....	706
15.2.1	Inndrivelse av pengekrav	706
15.2.1.1	Inkasso	706
15.2.1.2	Inndrivelse av pantsikret pengekrav.....	708
15.2.2	Arrest	708
15.2.3	Tvangsgrunnlag.....	709
15.2.3.1	De alminnelige tvangsgrunnlag	709
15.2.3.2	De særlige tvangsgrunnlag.....	709
15.2.4	Utlegg	710
15.2.4.1	Oversikt.....	710
15.2.4.2	Generelt beslagsfrie aktiva	710
15.2.4.3	Beslagsfrie aktiva ved utlegg.....	711
15.2.4.4	Utleggsbegjæringen.....	711
15.2.4.5	Trekk i lønn.....	712
15.2.4.6	Beslag i bolig	712
15.2.4.7	Utlegg i aksjer.....	713
15.2.4.8	Rettsvern for utlegg	713
15.3	Gjeldsforhandling	713
15.3.1	Frivillig <i>utenrettslig</i> gjeldsforhandling.....	713
15.3.2	Rekonstruksjonsloven.....	714
15.3.2.1	Forholdet til konkurslovens regler om gjeldsforhandling	714
15.3.2.2	Virkningene av at retten åpner rekonstruksjonsforhandlinger.....	715
15.3.2.3	Hva rekonstruksjonsforslaget kan gå ut på....	716
15.3.2.4	Avslutning av rekonstruksjonen	716
15.4	Konkurs	717
15.4.1	Insolvens	718
15.4.2	Konkurskreditorene	719
15.4.3	Skyldnerens stilling ved konkurs.....	719
15.4.4	Boets organer.....	720
15.4.5	Bobehandlingen.....	720
15.4.5.1	Realisering av boets aktiva.....	720
15.4.5.2	Bostyrerens legitimasjon	721
15.4.5.3	Prøving av anmeldte krav.....	721
15.4.6	Bomassens omfang.....	722
15.4.6.1	Oversikt.....	722

15.4.6.2	Lønn, gaver og arv.....	722
15.4.6.3	Private beslagsforbud.....	722
15.4.6.4	Omstøtelse	723
15.4.6.5	De objektive omstøtelsesregler.....	724
15.4.6.6	Den subjektive omstøtelsesregel.....	728
15.4.7	Skyldnerens kontraktmessige forpliktelser.....	729
15.4.8	De ulike grupper av krav.....	732
15.4.8.1	Separatistkravene.....	732
15.4.8.2	Massekravene	733
15.4.8.3	Andre konkursskrav.....	733
15.4.8.4	Prioriterte krav	733
15.4.8.5	Uprioriterte krav	734
15.4.8.6	Etterprioriterte krav.....	734
15.4.9	Konkurskarantene.....	734
Kapittel 16	Forvaltningsrett.....	736
16.1	Generelt om forvaltningsloven	736
16.1.1	Historikk.....	736
16.1.2	Forvaltningsloven gjelder generelt.....	736
16.1.3	Tre typer avgjørelser.....	736
16.1.4	Forvaltningslovens materielle regler	737
16.2	Habilitetsregler	738
16.2.1	Oversikt.....	738
16.2.2	Forvaltningslovens regler.....	739
16.2.2.1	Generelt.....	739
16.2.2.2	Hvem som er inhabil	740
16.2.2.3	Virkning av inhabilitet	743
16.3	Alminnelige regler om saksbehandlingen.....	744
16.3.1	Veiledningsplikt.....	744
16.3.2	Plikt til rask avgjørelse og foreløpig svar.....	745
16.4	Kravet til lovhjemmel.....	746
16.5	Utøvelse av skjønn i forvaltningen	746
16.6	Regler om taushetsplikt.....	747
16.7	Allmennhetens adgang til forvaltningens saksdokumenter – dokumentoffentlighet	748
16.7.1	Lovens formål.....	748
16.7.2	Lovens virkeområde	748
16.7.2.1	Stat, (fylkes-)kommuner og offentlig kontrollerte foretak	748
16.7.2.2	Begrepet «saksdokument»	749
16.7.3	Unntatte dokumenter og opplysninger.....	749
16.7.3.1	Generelt.....	749
16.7.3.2	Opplysninger undergitt taushetsplikt.....	750
16.7.3.3	Unntaket for interne dokumenter	750

16.7.3.4	Uttalelser innhentet fra andre	750
16.7.3.5	Unntak på grunn av dokumentets innhold m.m.....	750
16.7.4	Saksbehandlingsregler.....	753
16.7.5	Avslag på krav om innsyn.....	753
16.7.5.1	Form og innhold	753
16.7.5.2	Begrunnelse for avslaget.....	753
16.7.5.3	Klage på avslag om innsyn	754
16.8	Regler som bare gjelder enkeltvedtak	754
16.8.1	Nærmere om begrepet «enkelvedtak»	754
16.8.2	Begrepet «part»	755
16.8.3	Saksforberedelsen	755
16.8.3.1	Oversikt.....	755
16.8.3.2	Utredningsplikten	756
16.8.3.3	Informasjonsplikt	756
16.8.4	Partsoffentlighet.....	758
16.8.4.1	Generelt.....	758
16.8.4.2	Hovedregel.....	758
16.8.4.3	Nærmere om unntakene	759
16.9	Om vedtaket.....	760
16.9.1	Begrunnelse	760
16.9.2	Underretning.....	761
16.9.3	Omgjøring uten klage (selvrettelse).....	761
16.10	Klage.....	762
16.10.1	Oversikt.....	762
16.10.2	Vilkårene for at klagen skal kunne behandles.....	763
16.10.2.1	Generelt.....	763
16.10.2.2	Avgjørelser som kan påklages.....	763
16.10.2.3	Hvem som kan påklage vedtaket.....	764
16.10.2.4	Klagefristen	765
16.10.3	Klagebehandlingen	765
16.10.3.1	Endring til skade for klageren	766
16.10.3.2	Saksomkostninger	767
16.10.3.3	Utsatt iverksettelse	767
16.10.3.4	Virkningen av saksbehandlingsfeil	767
16.11	Kontrollen med forvaltningen	768
16.11.1	Generelt.....	768
16.11.2	Domstolskontrollen.....	768
16.11.2.1	Hovedregler	768
16.11.2.2	Hvordan en sak kommer opp	769
16.11.3	Sivilombudets kontroll med forvaltningen.....	769
Kapittel 17 Pris- og konkurranserett		771
17.1	Konkurransens innhold og betydning	771

17.2	Lovgivning	771
17.3	Effektiv bruk av samfunnets ressurser	772
17.4	Forbudsprinsippet.....	773
17.5	EU (og EØS)-retten.....	773
17.5.1	EU (og EØS)-rettens hovedprinsipper.....	773
17.5.2	TEF artikkel 81 og EØS avtalen artikkel 53	774
17.5.2.1	Avtale og samordnet praksis.....	774
17.5.2.2	Det relevante marked	775
17.5.2.3	Samhandelskriteriet.....	776
17.5.2.4	Effektdoktrinen	776
17.5.2.5	Hindre konkurransen innenfor EU	776
17.5.3	Eksempler på overenskomster	777
17.5.3.1	Overenskomster om forretningsvilkår.....	777
17.5.3.2	Oppdeling av markeder eller forsyningskilder	778
17.5.3.3	Diskrimineringsoverenskomster.....	779
17.5.3.4	Overenskomster om tilleggsytelser (koplingshandel).....	779
17.5.4	Utøvelse av opphavsrettigheter	779
17.5.5	Avtaler som faller utenfor forbudet.....	780
17.5.6	Unntak.....	781
17.5.6.1	Horisontale avtaler (gruppeunntak)	781
17.5.6.2	Vertikale avtaler (gruppeunntak).....	781
17.5.6.3	Konkurranseforbudsklausuler.....	783
17.5.7	Misbruk av dominerende stilling	783
17.5.8	Håndheving av EU og EØS retten	784
17.5.8.1	Arbeidsfordelingen mellom Kommisjonen og ESA.....	784
17.5.8.2	Nedleggelse av forbud	784
17.5.8.3	Nærmere om Kommisjonens kompetanse	785
17.5.8.4	Nasjonale myndigheters rolle	786
17.5.8.5	Sivilrettslige sanksjoner.....	786
17.5.8.6	Offentligrettslige sanksjoner	786
17.5.9	Bedriftskonsentrasjoner.....	787
17.5.10	Statsstøtte	788
17.6	Norsk konkurransebegrensningsrett.....	789
17.6.1	Konkurranse mellom bedrifter	789
17.6.2	Konkurransemyndighetenes kompetanse	790
17.6.2.1	Saksbehandlingen	790
17.6.2.2	Vedtak om overtredelsesgebyr	791
17.7	Kontroll med sammenslutninger	792
17.8	Prisregulering.....	794
17.8.1	Generelt.....	794
17.8.2	Pristiltaksloven	794

17.8.3	Forbudet mot urimelige priser	795
Kapittel 18	Økonomisk kriminalitet.....	796
18.1	Innledning.....	796
18.1.1	Hva er økonomisk kriminalitet?.....	797
18.1.2	Litt formell strafferett.....	797
18.1.2.1	Straffesaksorganene.....	797
18.1.2.2	Hva som inngår i straffesaken	798
18.1.2.3	Gjerningspersonen.....	798
18.1.2.4	Strafferettslige reaksjoner	799
18.1.2.5	Subsumsjon	800
18.1.3	Litt generell strafferett.....	800
18.1.3.1	Objektive og subjektive vilkår for straff	802
18.1.3.2	Straffrihetsgrunner.....	803
18.1.3.3	Konkurrens	804
18.1.3.4	Foreldelse.....	805
18.1.3.5	Inndragning.....	805
18.1.3.6	Foretaksstraff.....	808
18.2	Heleri og hvitvasking – strl. §§ 332 til 341	810
18.2.1	Innledning.....	810
18.2.2	De straffbare forhold – normen.....	811
18.2.2.1	Heleri – strl. § 332	811
18.2.2.2	Hvitvasking – strl. § 337	811
18.2.2.3	Særlige straffrihetsgrunner	813
18.2.3	Skyldkrav.....	813
18.2.3.1	Forsettlig heleri og hvitvasking.....	813
18.2.3.2	Uaktsomt heleri og hvitvasking	813
18.2.4	Forsøk.....	814
18.2.5	Medvirkning til heleri og hvitvasking	814
18.2.6	Straff.....	814
18.2.7	Grovt heleri og grov hvitvasking – strl. §§ 333 og 338	814
18.2.7.1	Hvilke momenter kan gjøre heleriet eller hvitvaskingen grov?.....	814
18.2.7.2	Straff	815
18.2.8	Mindre heleri og mindre hvitvasking – strl. §§ 334 og 339.....	815
18.2.8.1	Momenter som kan gjøre heleriet eller hvitvaskingen mindre	815
18.2.8.2	Straff	815
18.2.9	Forbund om heleri og hvitvasking – strl. §§ 336 og 341 ..	815
18.2.10	Noen dommer om heleri og hvitvasking	815
18.2.11	Lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering mv. av 1. juni 2018 nr. 23 (hvitvaskingsloven)	818
18.2.11.1	Nærmere om begrepet hvitvasking	818

	18.2.11.2	Rapporteringspliktige etter hvitvaskingsloven	819
	18.2.11.3	Risikobaserte kundetiltak, undersøkelses- og rapporteringsplikt.....	820
	18.2.11.4	Ytterligere opplysninger om hvitvaskingsloven	821
18.3		Økonomisk utroskap – strl. § 390.....	821
	18.3.1	Innledning	821
	18.3.2	De straffbare forhold – normen	821
	18.3.3	Skyldkrav og straff	823
	18.3.4	Forsøk og medvirkning til utroskap	824
	18.3.5	Konkurrens	824
18.4		Grov økonomisk utroskap – strl. § 391	824
	18.4.1	Innledning	824
	18.4.2	Det straffbare forhold – normen.....	824
	18.4.3	Skyldkrav og straff	825
	18.4.4	Forsøk og medvirkning.....	825
	18.4.5	Konkurrens	825
18.5		Korrupsjon – strl. §§ 387–389	825
	18.5.1	Lovgivningen.....	825
	18.5.2	Hva er korrupsjon?.....	826
	18.5.3	Hvorfor det er viktig å bekjempe korrupsjon	826
	18.5.4	Simpel korrupsjon – strl. § 387	827
	18.5.4.1	Korrupsjon i anledning av utøvelse av stilling, verv eller utførelse av oppdrag.....	827
	18.5.4.2	Nærmere om utilbørighetskriteriet.....	828
	18.5.4.3	Særlig om «facilitation payments».....	829
	18.5.4.4	Skyldkrav og straff.....	829
	18.5.5	Grov korrupsjon – strl. § 388.....	829
	18.5.6	Korrupsjonssaker i Norge	832
	18.5.7	Påvirkningshandel – strl. § 389	834
	18.5.7.1	Om påvirkningshandel	834
	18.5.7.2	Straff og medvirkningsansvar	836
18.6		Krenkelse av sikkerhetsrett – strl. § 386.....	837
	18.6.1	Oversikt.....	837
	18.6.2	Skyldkrav og straff	838
	18.6.3	Forsøk og medvirkning.....	838
	18.6.4	Konkurrens	838
18.7		Uforsvarlige økonomiske disposisjoner – strl. § 401	838
	18.7.1	Innledning	838
	18.7.2	De straffbare forhold – normen	838
	18.7.3	Pengespill eller annen risikopreget aktivitet.....	840
	18.7.4	Annen lettsindig adferd.....	840
	18.7.5	Overdrevent forbruk	840

18.7.6	Grovt uordentlig forretningsførsel.....	840
18.8	Kreditorbegunstigelse – strl. § 402.....	841
18.8.1	Innledning.....	841
18.8.2	De straffbare forhold – normen.....	841
18.8.3	Forsøk og medvirkning.....	842
18.9	Eksekusjonshindring og formuesforringelse ved insolvensfare – strl. §§ 403 til 406.....	842
18.9.1	Eksekusjonshindring.....	842
18.9.2	Formuesforringelse ved insolvensfare.....	843
18.9.3	Skyldkrav, forsøk, medvirkning og straff.....	844
18.9.4	Grov formuesforringelse – strl. § 405.....	844
18.9.5	Grovt uaktsom formuesforringelse – strl. § 406.....	844
18.10	Oppbudsunnlattelse – strl. § 407.....	845
18.10.1	Innledning.....	845
18.10.2	De straffbare forhold – normen.....	845
18.10.2.1	Tapt adgang til omstøtelse.....	845
18.10.2.2	Tapsbringende næringsvirksomhet.....	846
18.10.3	Skyldkrav, forsøk, medvirkning og straff.....	847
18.10.4	Konkurrens.....	847
18.11	Boforringelse – strl. §§ 408–409.....	847
18.11.1	Innledning.....	847
18.11.2	De straffbare forhold – normen.....	848
18.11.2.1	Unndragelse av formuesgoder.....	849
18.11.2.2	Uriktige opplysninger om forpliktelser.....	850
18.11.3	Skyldkrav og straff.....	850
18.11.4	Forsøk og medvirkning.....	850
18.11.5	Grov boforringelse – strl. § 409(1).....	851
18.11.6	Grovt uaktsom boforringelse – strl. § 409(2).....	851
18.11.7	Generelt om kreditorvern.....	851
18.12	Regnskapsovertredelse – strl. §§ 392–394.....	851
18.12.1	Innledning.....	851
18.12.2	Regnskapsplikt og bokføringsplikt.....	852
18.12.3	De straffbare forhold – normen – strl. § 392.....	853
18.12.4	Skyldkrav og straff.....	854
18.12.5	Forsøk og medvirkning.....	854
18.12.6	Grov regnskapsovertredelse – strl. § 393.....	854
18.12.7	Uaktsom regnskapsovertredelse – strl. § 394.....	855
18.12.8	Noen dommer vedrørende regnskapsovertredelse.....	855
18.13	Skattesvik – strl. § 378.....	857
18.13.1	Innledning.....	857
18.13.2	Skattemelding, skattefastsetting m.m.....	858
18.13.3	De straffbare forhold – normen.....	859
18.13.4	Grovt skattesvik – strl. § 379.....	859
18.13.5	Skyldkrav – strl. §§ 378–380.....	860

18.13.6	Reaksjoner – strl. §§ 378–391	861
18.13.6.1	Tilleggsatt.....	861
18.13.6.2	Skatteamnesti	864
18.13.6.3	Straff	865
18.13.6.4	Foreldelse.....	865
18.13.7	Forsøk og medvirkning.....	865
18.13.8	Noen dommer om skattesvik	866
18.14	Skattebetalingsloven	868
18.14.1	Innledning	868
18.14.2	De straffbare forhold – normen	868
18.14.3	Innkrevingsreglene m.m.....	869
18.14.4	Underslag av skattetrekk.....	870
18.14.5	Skyldkrav og straff	870
18.15	Merverdiavgiftsloven	870
18.15.1	Innledning	870
18.15.2	Visse avgiftstekniske spørsmål	871
18.15.3	Beregning og oppgjør	872
18.15.4	Levering av skattemelding	873
18.15.4.1	Oppgave- og betalingsfrist.....	873
18.15.4.2	Betalingsplikten og dens omfang.....	874
18.15.4.3	Anmeldelse.....	874
18.15.5	Merverdiavgiftssvik – strl. §§ 378–381.....	875
18.15.5.1	De straffbare forhold – normen	875
18.15.5.2	Skyldkrav	875
18.15.6	Reaksjoner – strl. §§ 378–391	876
18.15.6.1	Tilleggsavgift m.m.....	876
18.15.6.2	Straff	876
18.15.6.3	Foreldelse.....	876
18.15.7	Forsøk og medvirkning.....	876
18.15.8	Noen dommer om merverdiavgiftssvik.....	876
Nøkkeltall	879
Lovforkortelser	880
Stikkordregister	884